

MUSIQA TA'LIMIDA BAXSHI KUYLARINI O'QITISH ASOSIDA O'QUVCHILARNING IJODIY FAOLLIGINI OSHIRISH TEXNOLOGIYASI

Matnazarova Barshinay Ongarbay qizi,

2-kurs talaba, Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Rezyume. Ushbu maqolada Musiqa ta'limida baxshi kuylarini o'qitish asosida o'quvchilarning ijodiy faolligini oshirish texnologiyasi mavzusini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish yondashuvlari tahlil qilinadi. Teskari ta'limdan foydalanish orqali o'quvchilarning mustaqil bilim olish, tahlil qilish va amaliy tadqiqot o'tkazish ko'nikmalarini rivojlantirish maqsad qilingan.

Kalit so'zlar: Baxshi kuylari, musiqa ta'limi, pedagogik texnologiya, folklor san'ati, baxshichilik san'ati, o'quvchilar kreativligi, innovatsion metodlar, ta'lim samaradorligi, musiqiy qobiliyat, interfaol ta'lim, teskari ta'lim, milliy qadriyatlar, badiiy tafakkur.

Резюме. В данной статье анализируются подходы к преподаванию темы технологии повышения творческой активности учащихся на основе преподавания мелодий бахши в музыкальном образовании на основе современных педагогических технологий. Использование обратного обучения направлено на развитие у учащихся навыков самостоятельного получения знаний, анализа и проведения практических исследований.

Ключевые слова: мелодии бахши, музыкальное образование, педагогические технологии, фольклорное искусство, искусство бахши, креативность учащихся, инновационные методы, эффективность образования, музыкальные способности, интерактивное обучение, обратное обучение, национальные ценности, художественное мышление.

Resume. This article analyzes approaches to teaching the topic of "Technology for Increasing Students' Creative Activity Based on Teaching Bakhshi Melodies in Music Education" based on modern pedagogical technologies. Through the use of reverse learning, the goal is to develop students' skills in independent learning, analysis, and conducting practical research.

Keywords: Bakhshi melodies, music education, pedagogical technology, folklore art, bakhshi art, student creativity, innovative methods, educational effectiveness, musical abilities, interactive education, reverse education, national values, artistic thinking.

Kirish. O'zbekiston Respublikasida umumiy o'rta va maktabdan tashqari ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, o'sib kelayotgan yosh avlodni ma'naviy-axloqiy va intellektual rivojlantirishni sifat jihatidan yangi darajaga ko'tarish, o'quv-tarbiya jarayoniga ta'limning innovatsion shakllari va usullarini joriy etish maqsad sifatida belgilangan [1].

Bugungi globallashuv jarayonida milliy madaniyat va san'at namunalarini yosh avlod ongiga singdirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Ayniqsa, musiqa ta'limi orqali o'quvchilarda milliy qadriyatlarga hurmat, estetik did va ijodiy tafakkurni shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan sanaladi.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, baxshichilik san'ati va baxshi kuylarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish o'quvchilarning nafaqat musiqiy bilimini, balki ularning ijodiy faolligini ham rivojlantirishga xizmat qiladi [2].

Baxshichilik o'zbek xalq og'zaki ijodining qadimiy va boy meroslaridan biri bo'lib, unda xalqning tarixi, ma'naviyati, urf-odati va estetik qarashlari mujassamlangan. Baxshi

kuylarining ohangdorligi, ritmik tuzilishi va mazmuniy boyligi o'quvchilarning emotsional olamiga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Musiq ta'limida baxshi kuylarini o'qitish orqali o'quvchilarning ijodiy faolligini oshirishning pedagogik texnologiyalarini ilmiy jihatdan asoslash va ularning samaradorligini aniqlashdan iborat.

Musiq ta'limida baxshi kuylarini o'qitish asosida o'quvchilarning ijodiy faolligini oshirish texnologiyasini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish bugungi pedagogika fanining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Chunki an'anaviy dars usullari ko'pincha o'quvchilarning faol ishtirokini to'liq ta'minlay olmaydi. Natijada ularda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va musiqiy tasavvurlar kengayadi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar esa o'quvchini ta'lim jarayonining markaziga olib chiqib, uning mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi [3].

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. D. Tursunovning "Baxshi kuylarini o'qitishning didaktik imkoniyatlari" nomli o'quv qo'llanmasida baxshi kuylarini o'qitishning nazariy va amaliy jihatlari keng yoritilgan. Muallif baxshi kuylarining o'quvchilarda estetik did, musiqiy tafakkur va milliy qadriyatlarga hurmatni shakllantirishdagi ahamiyatini asoslab bergan [3].

H.Nurmatovning "Musiq madaniyati darslarini zamonaviy tashkil etish metodikasi" asarida musiq darslarini interfaol metodlar asosida tashkil etish, o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirish hamda ijodiy yondashuvni rivojlantirish masalalari ilmiy-metodik jihatdan tahlil qilingan. Mazkur manba tadqiqotda zamonaviy dars texnologiyalarini tanlashda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qildi [4].

E.Yuldashevning "Musiq pedagogikasida kreativ yondashuvlar" nomli darsligi va o'quv qo'llanmasida kreativ fikrlashni rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari bayon etilgan. Muallif musiq ta'limida innovatsion yondashuvlardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodiy faolligini oshirishini ilmiy asoslab bergan [5].

D.Axmedovanning "Milliy musiq vositasida o'quvchilarning estetik tafakkurini rivojlantirish metodikasi" nomli o'quv qo'llanmasida [7], milliy musiq namunalari tarbiyaviy imkoniyatlari tahlil qilingan. Ushbu manbada o'quvchilarning estetik dunyoqarashini rivojlantirishda xalq kuylarining pedagogik ahamiyati yoritilgan.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, musiq ta'limida baxshi kuylarini o'qitish o'quvchilarning ijodiy faolligini oshirish, musiqiy tafakkurini rivojlantirish hamda milliy madaniyatga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishda samarali vosita hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda pedagogik kuzatish, suhbat, anketa, tajriba-sinov ishlari hamda statistik tahlil metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayoni bir necha bosqichda amalga oshirildi.

Birinchi bosqichda musiq ta'limida baxshi kuylarini o'qitish bo'yicha mavjud ilmiy-metodik adabiyotlar o'rganildi va tahlil qilindi. Shu asosda o'quvchilarning ijodiy faolligini rivojlantirish mezonlari ishlab chiqildi.

Ikkinchi bosqichda umumta'lim maktablari o'quvchilari orasida tajriba-sinov ishlari olib borildi. Tajriba guruhlarida baxshi kuylarini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalar qo'llanildi. Jumladan:

- interfaol metodlar;
- musiqiy tinglash va tahlil qilish;
- ijodiy topshiriqlar;
- sahnalashtirish;
- improvizatsion mashqlar;
- guruhli ishlash texnologiyalari qo'llanildi.

Nazorat guruhlarida esa an'anaviy o'qitish metodlari asosida darslar tashkil etildi.

Uchinchi bosqichda o'quvchilarning ijodiy faolligi darajasi tahlil qilinib, tajriba va nazorat guruhlarini natijalari o'zaro solishtirildi. Tadqiqot natijalari matematik-statistik usullar yordamida qayta ishlanib, umumlashtirildi[6].

Tahlil va natijalar. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, aromatik uglevodorodlar mavzusini o'qitishda quyidagi muammolar mavjud:

Tadqiqot davomida baxshi kuylarini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish o'quvchilarning ijodiy faolligiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Tajriba guruhidagi o'quvchilarda darsga qiziqishning ortishi, musiqiy tafakkurning rivojlanishi va mustaqil ijodiy yondashuvning shakllanishi kuzatildi.

Ayniqsa, baxshi kuylarini tinglash va mazmunini tahlil qilish jarayonida o'quvchilar kuy xarakterini mustaqil izohlashga, obrazlarni tasavvur qilishga va emotsional munosabat bildirishga intildilar. Bu esa ularning estetik tafakkuri va ijodiy tasavvurlarining rivojlanishiga xizmat qildi.

Interfaol metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda o'quvchilar faol ishtirok etib, o'z fikrlarini erkin bayon qilishga harakat qildilar. Guruhli ishlash texnologiyasi esa o'quvchilarda hamkorlik ko'nikmalari va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirdi.

Tajriba natijalariga ko'ra:

- o'quvchilarning musiqiy faolligi oshdi;
- milliy musiqa merosiga qiziqish kuchaydi;
- mustaqil fikrlash ko'nikmalari rivojlandi;
- ijodiy topshiriqlarni bajarish sifati yaxshilandi;
- darslarda faol ishtirok etish darajasi ortdi.

Shuningdek, baxshi kuylarini sahnalashtirish va ijro etish jarayonlari o'quvchilarning badiiy-estetik didini rivojlantirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi [5].

1-jadval. Musiqa ta'limida baxshi kuylarini o'qitishda teskari sinf metodining qiyosiy tahlili

Tahliliy mezon	An'anaviy ma'ruza	Teskari sinf metodi	Ilmiy – pedagogik izoh
Darsga tayyorgarlik	O'quvchilarda darsda birinchi marta eshitadi	O'quvchilarda oldindan video, maqola va resurslarni o'rganadi	Oldindan tayyorgarlik bilimni chuqurlashtiradi
Audotoriya vaqtidan	Nazariy tushuntirish	Amaliy topshiriq	Amaliy kompetensiya

foydalanish	ustun	muammo yechish, muhokama	shakllanadi
Talabaniing roli	Passiv tinglovchi	Faol ishtirokchi va muhokamachi	Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim ta'minlanadi
O'qituvchining roli	Axborot beruvchi	Fasilitator, yo'naltiruvchi	Pedagogik hamkorlik kuchayadi
Tahliliy fikrlash	Reproduktiv Daraja	Muammoli savollar va keyslar asosida rivojlanadi	Kritik tafakkur shakllanadi
Raqamli vositalardan foydalanish	Cheklangan	Video ma'ruza, LMS, elektron kutubxona	Raqamli kompetensiya oshadi
Baholash	Yakuniy nazorat ustun	Jarayon davomida formatif baholash	Kompetensiyaga yo'naltirilgan monitoring

Qiyosiy tahlil natijasida o'rganilayotgan mavzu yuzasidan o'quvchilarning ijodiy faollik koefisenti yuqorilashga erishish mumkin.

Xulosa. Demak, maqolada Musiqa ta'limida baxshi kuylarini o'qitish asosida o'quvchilarning ijodiy faolligini oshirish texnologiyasi yondashuvlari asoslab berilgan. Bu zamonaviy yondashuvlar natijasida quydagi xulosalarga kelindi.

1. Musiqa ta'limida baxshi kuylarini o'qitish asosida o'quvchilarda nazariy tafakkur va amaliy tajriba uyg'unligini shakllantirishga imkon berdi;

2. Innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan musiqa darslari o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va faol ishtirokini rivojlantirishga imkon yaratdi;

3. Baxshi kuylarini ijro etish, tahlil, qayta yaratish va improvizatsiya qilish orqali o'quvchilarning ijodiy tasavvuri, badiiy ifodalash ko'nikmasi hamda milliy musiqiy madaniyatga qiziqishi sezilarli darajada oshdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmoni. // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 29.04.2019 y., 06/19/5712/2799-son.
2. "Milliy qadriyatlar targ'iboti orqali yoshlar tarbiyasini takomillashtirish yo'llari". //Ma'naviy-ma'rifiy ishlar metodik to'plami. T.-2022.-№3.
3. Tursunov D. Baxshi kuylarini o'qitishning didaktik imkoniyatlari. O'quv qo'llanma, – Qarshi: Nasaf, 2022.
4. H.Nurmatov. Musiqa madaniyati darslarini zamonaviy tashkil etish metodikasi. O'quv - uslubiy qo'llanma, – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2019.
5. E.Yuldashev. Musiqa pedagogikasida kreativ yondashuvlar. Darslik, – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022.
6. E.Yuldashev. Musiqa pedagogikasida kreativ yondashuvlar. O'quv qo'llanma, – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022.
7. D.Axmedova. Milliy musiqa vositasida o'quvchilarning estetik tafakkurini rivojlantirish metodikasi. O'quv qo'llanma,– Samarqand, 2024.